יא: מאימתי פרק ראשון תענית

כאילו קדוש. הקב"ה (י) פירוש והא אמר לעיל שנקרא קדוש כלומר שהיוצר בתענית נקרא קדוש ומשני לא קשיא: **גומל נפשו.** פירוש שגומל חסד לנפשו שאינו מתענה נקרא חסיד: **אין** תענית צבור בבבל אלא תשעה באב בלבד.

כאילו קדוש שרוי בתוך מעיו שנאמר [1]בקרבך קדוש ולא אבוא בעיר לא קשיא [2]*הא דמצי לצעורי נפשיה הא דלא מצי לצעורי נפשיה ר"ל אמר נקרא חסיד שנאמר [2]גומל נפשו איש (מ) (ב)(חסיד) ועוכר שארו וגו' אמר רב ששת האי בר בי רב דיתיב בתעניתא ליכול כלבא לשירותיה אמר רבי ירמיה בר אבא (ג)[2]אין תענית ציבור בבבל אלא תשעה באב בלבד (ד)(אמר) ר' ירמיה בר אבא אמר ריש לקיש [2]אין תלמיד חכם רשאי לישב בתענית מפני שממעט במלאכת שמים: אוכלין ושותין משחשיכה כו': אמר רבי זעירא אמר רב הונא [2]יחיד שקיבל עליו תענית אפילו אכל ושתה כל הלילה [2]למחר הוא מתפלל תפלת תענית [2]לן בתעניתו (ה) אינו מתפלל של תענית אמר רב יוסף מאי קסבר רב הונא סבירא ליה אין מתענין לשעות או דלמא מתענין לשעות והמתענה לשעות אינו מתפלל תפלת תענית אמר ליה אביי לעולם קסבר רב הונא מתענין לשעות והמתענה לשעות מתפלל תפלת תענית ושאני הכא דאיכא שעות דליליא דלא קביל עליה מעיקרא (ו)מר עוקבא איקלע לגינזק בעו מיניה מתענין לשעות או אין מתענין לשעות לא הוה בידיה קנקנין של נכרים אסורין או מותרין לא הוה בידיה (ז)במה שימש משה כל שבעת ימי המלואים לא הוה בידיה אזל ושאיל בי מדרשא אמרו ליה [2]הלכתא מתענין לשעות ומתפללין תפלת תענית [2]והלכתא קנקנין של נכרים לאחר שנים עשר חדש מותרין במה שימש משה כל ז' ימי המלואים בחלוק לבן רב כהנא מתני בחלוק לבן שאין לו אימרא אמר רב חסדא

הא

כאילו קדוש שרוי בתוך מעיו. כאילו כל מעיו קדוש ואסור להכניסן דהכי משמע בקרבך קדוש כלומר דאסור להתענות (ג): **בקרבך קדוש.** ריש"ה דקרא קדרים בשבת שקדוש שרוי בעבר לא אכוז בעיר של מעלה עד שאבנה ירושלים של מטה ורמיזא בעלמא הוא: **הא דמצי מצער נפשיה.** איכול לסבול התענית משבחו הקב"ה אבל מי שאינו יכול להתענות נקרא מוטעה: **נקרא חסיד.** המתענה דכתיב גומל נפשו איש חסד מפרים עצמו ממאכל ומשתה כמו ביום הגמל את יצחק (בראשית כא) שברי"ר בלע"ז מפי מורי. אי נמי גומל לשון תגמול שמשלים נפשו לקונו (ד): **ועוכר שארו.** המתענה ומכמיס בשרו נקרא אבור: (ד) **שממעט במלאכת שמים.** מלא הוא ואינו יכול ללמוד: **שירויה.** סעודתו. כלבא ליכול סעודתו ולכך המתענה אינו מועיל לו אלא כמי שמתענה מפני שאין לו מה יאכל: **אין תענית צבור בבבל.** לענין איסורי מומרי תענית אמר ר' ירמיה למילתיה שהיו נוהגין בו כעין אבילות שהיו אוכלין מבעוד יום ואסורין בנעילת הסנדל אלא תשעה באב בלבד: **יחיד שקיבל עליו תענית.** מאתמול (ה) הרי אני יושב בתענית למחר אפילו אכל ושתה כל הלילה עד עמוד השחר למחר מתפלל תפלת תענית עננו: **לן בתעניתו.** באותו תענית שקיבל עליו אלא אכל במולאי תעניתו ולן כל אותו הלילה לשם תענית עד הבקר: **למחר אין מתפלל תפלת תענית.** אינו יכול להתפלל (ו) עננו קודם שיאכל כדי לגלות ידי חובת תענית של לילה אע"פ שהוא יום אחד דלכתחלה (בראשית ה) ויהי ערב ויהי בקר יום אחד. ולקמן מפרש ואזיל מאי קסבר רב הונא מאי טעמא אין מתפלל למחר עננו: והכי גרסינן **מאי קסבר רב הונא מיסבר קסבר אין מתענין לשעות או דלמא קסבר מתענין לשעות והמתענה לשעות אינו מתפלל תפלת תענית אמר אביי לעולם קסבר מתענין לשעות** (ז)**(ומתפלל) תפלת תענית כו'.** פירוש מאי קסבר רב הונא אין מתענין לשעות אלא דקאמר למחר אין מתפלל תפלת תענית זה אינו קבלה ואינו תענית לכך אינו מתפלל דקבלת תענית זה אינו יכול לגלות ידי חובת תענית של לילה זה מאתמול (ו) כדקתני לן בתעניתו דמשמע מאליו כשהמשיך ונח לעמוד עמד ולא אכל כלומר שהיה כדעתו לאכול עד שעבר מקצת הלילה שעה אחת או שתי שעות ואחר כך נמלך ולן בתעניתו או דלמא האי דקאמר רב הונא למחר אין מתפלל תפלת תענית לאו משום דאין מתענין לשעות דשם תענית עליו ואם רוצה לחזור בו ולבטוא אחר שהתחיל בתענית אינו יכול אלא לכאי אינו מתפלל תפלת תענית דסבר אין תענית של שעות חשוב וחמור כל כך שיהא צריך להתפלל עליו עננו: **לעולם קסבר.** בעלמא דמתענין לשעות והמתענה לשעות מתפלל תפלת תענית והכא מאי טעמא אין מתפלל תפלת תענית דשאני הכא היכא דהמתענה אתמול ובלילה לן בתעניתו דלא קיבלה עליהיה (ח) שלא קיבל עליו תענית זה כפני עצמו מאתמול כדרך שאר מתענין לשעות ואינו חשוב להתפלל עליו עננו: **מר עוקבא איקלע לגינזק** גרסינן. דאילו ר' עקיבא לא היה מסתפק לו הכי בעיי ועוד דבלשון בריתא הוה משמעי ביה מעשה בר' עקיבא כו' ולא בגמרא(ט): **קנקנים של חרס.** שמכניסין בהן יין לקיום אסור להשתמש בהן: **כמה שימש משה.** דאילו בלהכין כתיב בגדי כהונה (שמות כט) והלבשתם שבשה שהיה משה עובד אהרן היה לבוש בגדי כהונה ועבודה דמשה גזירת הכתוב הוא ובגדי כהונה לא מלינו בו ומסתברא דמי הדבר כשר שהיה עובד בגדיו של חול שיולא בהן לשוק: **לאחר שנים עשר חדש.** הולך טעם יין נסך ומותרים בלא עירוי מים אבל מוך י"ב חדש צריך עירוי שלשה ימים מעת לעת: **בחלוק לבן.** של פשתן עשוי לשם כך: **רב כהנא מתני.** כי האי ליטנא: **בחלוק לבן שאין בו אימרא.** שפה מתרגמינן אימרא (שם מח). (ט) כלומר (ט)מחוב היה מחוט אחד כל החלוק ולא כבגדים שלנו שבתי הידים מדובקין בבגד הגוף בתפירה כדי שלא יתפזדזו שמא באותה שפה הוליא מעות הקודש משום שנאמר (במדבר לג) והייתם נקיים מה' ומישראל:

הא

עין משפט נר מצוה

לז א טוש"ע ח"מ סי' תקפא סעיף ה:
לח ב מיי' פ"ג מהלכות תענית הלכה יא טוש"ע ח"מ סי' תקפא סעיף ו:
לט ג טוש"ע ח"מ סי' תקפא סעיף כ:
מ ד מיי' פ"ה מהלכות תענית הלכה י סמג עשין ג טוש"ע ח"מ סי' תקכב סעיף ז:
מא ה מיי' שם הלכה יא סמג שם טור ש"ע ח"מ שם סעיף כו:
מב ו מיי' שם הלכה יג טוש"ע שם סעיף י:
מג ז מיי' פי"ה מהלכו' מלכלות אסורות הלכה טו סמג לאוין קמח טוש"ע י"ד סי' קלה סעיף טו:

תורה אור השלם

1. לא אֶעֱשֶׂה חָרוֹן אַפִּי לֹא אָשׁוּב לְשַׁחֵת אֶפְרַיִם כִּי אֵל אָנֹכִי וְלֹא אִישׁ בְּקִרְבְּךָ קָדוֹשׁ וְלֹא אָבוֹא בְּעִיר:
הושע יא ט
2. גֹּמֵל נַפְשׁוֹ אִישׁ חָסֶד וְעֹכֵר שְׁאֵרוֹ אַכְזָרִי:
משלי יא יז

מוסף רש"י

אין תענית צבור בבבל. הואיל ואין נרכין לנכרים, אם נחרון על דבר אחד אין מוחר תענית ציבור נוהג כי לאמול מבעוד יום ולאחר המלאכה ואחר מומרי המומרים אם (פסחים נד:). מתענין לשעות. כגון שקיבל עליו תענית משש שעות ומעלה ומיהו לא טעם כלום מתחילה כל היום אבל לא לשם תענית נתכוין בראשונה (עי' לד:). לאחר שנים עשר חודש מותרין. מיד בלי תיקון אם רצה להשתמש קודם לכן ממלאן במים כדאמרן (שם). **במה שימש משה.** משה לא נשתמש בכגדי כהונה, דכתיב ועבדת בגדי קודש לאהרן אחיך והיה היה זר אצלן ועל פי הדיבור שימש ולא הוזכרו בגדים (שם). שאין לו אימרא. שפה. יש אומר שלא יתפזדזו אשם בה מתרומת המשכן, ולאו מילתא, שהרי בכר נעמרה המלאכה וכשפת עבודה מהיכן עקול (שם).

רבינו חננאל

ריש לקיש אמר המונע עצמו מן התענית הוא חסיד, שנאמר גומל נפשו איש חסד, הנוכל טוב לנפשו איש חסד. א"ר ירמיה אין תלמיד חכם רשאי לסגף עצמו בתענית מפני שממעט במלאכת שמים. אמר רב הונא יחיד שקבל עליו תענית שני ימים זה אחר זה אפילו אוכל ושותה כל הלילה כו'. הדין במי שקבל עליו יום אחד או שני ימים תענית דינם אחד, מיהו נוח להתלמד להבין פירושו בשני ימים מיום אחד. וכן פירושו, אדם שקבל עליו להתענות שני ושלישי, והתענה יום שני ובערב אכל ושתה, למחר (ו)(עוד) ביום שלישי מתענה ומתפלל תפלת תענית. (ז)ולן בתעניתו אינו מתפלל תפלת תענית. כלומר אם לא קבל עליו תענית אלא יום שני בלבד והתענה אותו היום ובלילה נמלך ולן בתעניתו, למחר אין מתפלל תפלה תענית) אע"פ שמתענה רוב יום שלישי, מפני שלא קבל עליו מיום שני להתענות יום שלישי, ונמצאת תעניתו ביום שלישי תענית שעות, דהא לא קיבל תענית מאתמול. ועל זה מדקדק רב יוסף מאי טעמא דרב הונא, מי אמרינן קסבר רב הונא מתענה לשעות והמתענה לשעות אינו מתפלל תפלת תענית, לפיכך אמר למחר אינו מתפלל תפלת תענית, או דלמא קסבר רב הונא אין מתענין לשעות ואינה תענית כלל, לפיכך אינו מתפלל תפלת תענית, ואמר אביי לעולם קסבר רב הונא מתענין לשעות והמתענה לשעות מתפלל תפלת תענית, ושאני הכא דלא קביל עליה מעיקרא. ועוד לא היה בדעתו להשלים תעניתו עד הערב, וקיימא לן כל תענית שלא שקעה עליו חמה לאו שמיה תענית, לפיכך נמצאת (ז)תענית שעות. ומסתברא דמי שנזדמן לו ולא אכל עד שעבר רוב היום, וכיון שראה כך הסכים לצום ולהשלימו אותו יום בתענית, זהו תענית שעות, ומתפלל באותן שעות שהסכים להשלימו תענית שעות, תפלת תענית, ענינו בשומע תפלה. ודווקא אחר שקבל עליו(ין) (ד) עצמו (הוא) שמתפלל תפלת תענית, אבל (מוקדם) [מקודם] לא. ר' עקיבא אקלע לגינזק בעו מיניה מתענין לשעות כו'. ואסיקנא הלכתא המתענה לשעות מתפלל תפלת תענית, וקנקנים (שלמים) [ישנים] ששימשו בהן גוים ביין שלהן לאחר (שיפכה) [שישפכו] היין מהן. אם ישארו ריקים י"ב חודש מותר לישראל להטיל בהן יין להשתמש בהן. אמר רב חסדא

מסורת הש"ס

(מ) [נ"ל חסד]. (נ) [לקמן יב: ע"ש] פפחים נד: ע"ש. (ג) [נ"ל ואמרן]. (ד) ע"ז לד. [ע"ש כתוס' ד"ה ר' עקיבא]. (ה) [עי' תוס' תגיגה ו: ד"ה מאי נ"מ ותוס' סנהדרין טו: ד"ה שור שיין]. (ו) [נ"ל ממעמט אמרי ד"ה אין מתענין]. (ז) [נ"ל מתענין לשעות והמתענה לשעות מתפללן]. (ח) [ועמ"ש תוס' כע"ז לד. ד"ה ר"ש וכו' על דברי רש"י דהכא]. (ט) [נ"ל מרוב. יעב"ן].
(י) [כפנינו ליתא שזה היה רב יהושע בר' דרב אידי].

הגהות הב"ח

(מ) בש' שממעט גומל נפשו איש חסד אמר ר' ירמיה בר אבא אמר ריש לקיש אין ת"מ וכו' שממעט במלאכת שמים אמר רב ששת מאי בר בי רב וכו' אלא תשעה באב בלבד תוכלין פו': (ב) שם לן בתעניתו למחר אינו מתפלל: (ג) רש"י ד"ה כאילו פו' דאסור להתענות הס"ל ומה"ל בקרבך קדוש פו': (ד) ד"ה נקרא פו' שאינם נפשו לקונו חסיד ועוכר שארו פו' כ"ל ד"ה ד"ש: (ה) ד"ה יחיד פו' מתמומל שאמר הרי אני יושב: (ו) ד"ה למחר פו' אינו יכול להתפלל. ר"ב פו' אינו יכול אע"פ שרוצה להתפלל אלא חייב ונראה דלא פירש כן אלא למחר דקס"ד דאין מתענין לשעות ס"ל לרב הונא דלאו תענית הוא אבל במולאה דמתקבלת לשעות שם תענית עליו אפי' לן בתעניתו דאינו חשוב וחמור להתפלל עננו בתוכת חייב מ"מ הרשות בידו להתפלל עננו שהרי שם תענית עליו שאסור לו לאכול: (ז) ד"ה וה"ג מאי פו' תענית של לילה זה מתתמול. ר"ב פירוש מתמומל מוחן המנתה: (ח) ד"ה לעולם פו' דלא קיבלה עליהיה. ר"ב ר"ל דלא קיבלו כלל מתתמול דלקי בלילה לא קיבלו: (ט) ד"ה רב כהנא פו' (כלומר תחוב) תא"מ וכ"ב ס"ה כלי חשוב: (י) תוס' ד"ה מאי קסבר הקב"ה שרוי בתוך מעיו ואסור להכחישן פו' והא אמרינן לעיל: (כ) ד"ה לן פו' אין זה לשון דלדברי ה"ג איבא למימר דלא היה דעתו:

גליון הש"ם

גמ' **הא דמצי לצעורי.** עי' לקמן דף כב ע"ב תוד"ה ר' יוסי: **שם למחר הוא מתפלל תפלת תענית.** מדברי רש"י שבת כד ע"ב ד"ה ערבית נראה שלא היה גרס"י שם הגי' כאן תיבת למחר:

לעזי רש"י

שיבריי"ר. לגמול.

רבינו גרשום

כאילו קדוש שרוי בתוך מעיו. ולא יתענה. ר"ל אמר יושב בתענית נקרא חסיד שנא' גומל נפשו איש חסד. שפירש עצמו מליכל, כמו וגמל. ממעט במלאכת שמים. שאינו יכול לעסוק בתורה. יחיד שקיבל עליו תענית. כראוי מבעוד יום. לן בתענית. ה"ק אם לא קבל מבעוד יום, אלא בצפרא קבל עליה להתענות חצי היום, ובחצי היום קבל עליה עד לאורתא, ולן בלילה בתעניתו ולא קבל עליה כלום, והתענה אף למחר, אין מתפלל תפלת תענית, שכבר יצא בתפלת תענית דאתמול. ושאני הכא דלא קביל עליה מאורתא. כלומר, כאותו יום שמתענה לשעות מתפלל תפלת תענית, אבל הכא דלן בתעניתו, עבדיה לאי תענית שני כתענית אריבא שהוא מאתמול, שעדיין לא אכל וכיון שהתפלל אתמול תפלת תענית אין צריך להתפלל היום. מתענין לשעות. שמקבלין תענית ביום. אע"ג דלא קביל עליה מאורתא. קנקנים של עובדי כוכבים. שנשתמש בו עובדי כוכבים. חלוק לבן שאין לו אימרא. שאין לו שפה. כדי שלא יתשדודו שמא באותה שפה הכנים מעות הקדש שנגנב, משום שנאמר והייתם נקיים מה' ומישראל.

Torah-Box.com
diffusion du judaïsme aux francophones
Tél. FR : 01.80.91.62.91 - Tél. ISR : 077.466.03.32 - contact@torah-box.com